

Ambrose Bierce

Visat núm. 21

(juny 2016)

per Francesca Cerdà Mollà

L'extensa i variada obra d'Ambrose Bierce va conèixer a principis del segle XX un èxit editorial comparable al del seu coetani Mark Twain. Poc després, però, l'humor irascible i desenganyat de l'autor va ofendre el gust dels crítics i les seves obres van eclipsar-se, admirades gairebé únicament pels amants de l'excentricitat i el *bizarre*. Fins al seu redescobriment per la indústria editorial i la crítica acadèmica en la dècada dels seixanta, era habitual en els comentaristes criticar la seva sàtira, el seu pessimisme misantrop i la seva percepció cínica de la vida en general. La dècada dels noranta va ser testimoni d'una incipient valoració a la península d'aquesta figura oblidada de les lletres nord-americanes, i d'aleshores ençà no han deixat de publicar-se'n traduccions.

Ambrose Gwinnett Bierce va néixer a Horse Cave Creek (Ohio) el 24 de juny de 1842. Provenia d'una família de grangers calvinistes, en la qual ell era el desè de tretze germans i el més jove dels que arribarien a l'edat adulta. Tots ells van ser batejats amb noms que començaven per la lletra A, cosa que ha arribat a considerar-se com una premonició de l'interès de l'autor per les lletres i pel seu escrupol en la disposició. L'any 1861 es va allistar al Novè Regiment d'Infanteria d'Indiana i ja en plena guerra civil nord-americana va combatre en les files unionistes a les batalles de Shiloh, Stone's River i Chickamauga, entre d'altres. El 1863 va acceptar el càrrec d'enginyer topogràfic i va contribuir a l'elaboració de mapes per a les tropes federals, càrrec que influiria en les descripcions fotogràfiques característiques del relat biercià.

És a partir del 1867, després d'haver de llicenciar-se de l'exèrcit per una greu ferida al cap, que Bierce comença a formar-se com a escriptor a San Francisco, col·laborant per a diverses publicacions periòdiques amb articles de to humorístic. L'any 1870 es va traslladar amb Mary Ellen Day, la seva primera dona, i els seus dos fills a Londres, on publicaria els seus primers relats i on poliria el seu estil com a escriptor satíric i social. A finals del 1875 va tornar als Estats Units per continuar amb la seva trajectòria com a periodista humorístic i mordaç, adjectius que van conferir-li el sobrenom de 'Bitter Bierce' (Bierce, l'Amarg).

A partir del 1887, a mans del magnat dels diaris nord-americans William Randolph Hearst van començar a publicar-se les obres que li han valgut la fama pòstuma: el recull de contes *Tales of Soldiers and Civilians*, ambientat durant la guerra de Secessió i en el qual s'inclouen els relats «An Occurrence at Owl Creek Bridge» i «Chickamauga»; col·leccions de contes de terror i sobrenaturals com *Can such Thing Be?*, i *The Cynic's Word Book*, una llista abundant de conceptes ordenats alfabèticament als quals l'autor adjudica unes accepcions dins de la línia satírica i burlesca a la qual està acostumat en les seves facetes periodística i literària.

El caràcter esquerp i taciturn d'Ambrose Bierce es va endurir encara més després de la separació i posterior mort de la seva segona dona i la mort dels seus dos fills barons. La seva filla seria l'única

que el sobreviuria. El 2 d'octubre de 1913 Bierce va deixar Washington per visitar els camps de batalla de la guerra civil. Al novembre va creuar la frontera d'El Paso a Juárez i des d'allí va marxar a Chihuahua. La seva última carta del 26 de desembre indicava que intentava anar a Ojinaga el dia següent per unir-se a l'exèrcit de Pancho Villa. És probable que morís a la batalla d'Ojinaga, l'11 de gener de 1914, però la seva mort és encara avui un misteri.

A Catalunya l'acollida d'aquest escriptor del segle XIX se centra en traduccions molt recents de les seves obres, principalment dels seus relats breus. La primera obra completa d'Ambrose Bierce en català es va publicar l'any 1887 a l'editorial Glauco. Es tracta d'una antologia anomenada *Escac i mat!* traduïda per Xavier Aleixandre que inclou una petita mostra dels nombrosos contes de terror que ens va deixar l'autor. S'incorpora per primera vegada a la literatura en català el relat probablement més conegut de l'autor: «Un incident al pont d'Owl Creek», del qual s'han fet diverses adaptacions cinematogràfiques. És un conte magistral, que deriva, com altres relats biercians, en un gir improbable de to, perspectiva i argument, calculat minuciosament per sobtar el lector i treure'l del seu estat d'autocomplaença: tot i que l'autor no deixa de presagiar la mort mitjançant una subtil però efectiva descripció de l'ambient i l'acció, el desenllaç continua sent una sorpresa per al lector, que, de la mateixa manera que Peyton Farquhar, prefereix viure l'aventura d'un relat bèl·lic a assumir la presència inevitable de la mort. Aquest relat se situa dins d'un vessant més naturalista afí a la majoria d'històries de soldats que ens va deixar l'autor, que destaquen pel seu detallisme, versemblança i exactitud fotogràfica. *Escac i mat!*, però, inclou sobretot els contes en què més es percep l'herència d'autors com E. T. A Hoffmann i Edgar Allan Poe: relats qualificats de terror que giren al voltant d'allò que anomenem paranormal o sobrenatural. I és que, de fet, la figura d'Ambrose Bierce comença a endinsar-se modestament a Sud-Amèrica i a la península per mitjà d'antologies fantàstiques i de terror, presentat juntament amb autors com Poe, Lovecraft o Maupassant.

Un any després, Jordi Arbonès amplia el repertori biercià en llengua catalana amb les *Faules fantàstiques*, amb les quals Bierce porta a un extrem caricaturesc el procediment típic del gènere: la personificació al·legòrica d'abstraccions. L'autor crea càrrecs públics i títols paròdics, i fustiga d'una manera implacable la cobdícia, la hipocresia i la impunitat de la corrupció en els diferents estaments socials: la religió, el sistema polític o el món empresarial.

Molt més recents són les darreres traduccions al català d'aquest autor. L'any 2013 Joan Sellent ens ofereix una versió actualitzada d'«Un incident al pont d'Owl Creek», una traducció inèdita que avui trobem a la revista digital de traducció *Saltana*. Es tracta d'una traducció col·lectiva, realitzada com a exercici didàctic pels estudiants de l'assignatura Traducció Literària Anglès-Català de la Universitat Autònoma de Barcelona durant el curs 2012-2013. L'afany per mantenir els trets característics del text d'origen hi és patent en el trasllat de la precisió lèxica, el traç minucios de les descripcions i la pulcritud sintàctica de la traducció, així com en la sobrietat estilística que permet narrar els esdeveniments més esgarrifosos amb una subtileza colpidora. Del 2015 són *El diccionari del diable*, de Pere Guix (Angle Editorial) i *Històries de soldats*, de Francesc Francisco-Busquets (Edicions 1984), en les quals trobem per primer cop traduïts al català relats tan enginyosos com esfereïdors com «Un genet al cel» o «Chickamauga», un dels al·legats antibèl·licistes més sentits de la literatura nord-americana.

No deixa de resultar sorprenent que un autor amb tanta personalitat i excel·lència narrativa com és Ambrose Bierce hagi romàs inadvertit en la nostra cultura fins gairebé l'entrada dels anys noranta, sobretot tenint en compte la rapidesa amb què ens van arribar molts dels escriptors amb qui l'han comparat. S'ha estudiat àmpliament la incidència de Bierce en escriptors posteriors tan lloats com Ernest Hemingway o William Golding, sobretot la influència que la tècnica emprada al relat «Un incident al pont d'Owl Creek» ha exercit en «The Snows of Kilimanjaro» i «Pincher Martin», i com aquestes obres s'ajusten a l'esquema de «l'home a punt de morir o que en el primer segon després

de la mort sembla experimentar un seguit de sensacions i desitjos que en realitat no es realitzen». Així mateix, en l'àmbit llatinoamericà són dos els escriptors que semblen haver rebut l'influx de l'autor nord-americà: Jorge Luis Borges i Julio Cortázar. «El milagro secreto» de Borges s'adequa en l'argument i l'estructura a «Un incident al pont d'Owl Creek», narració que també influeix en «La noche boca arriba» de Julio Cortázar. Així mateix, d'aquest darrer autor, «Axolotl» recorda «The Eyes of the Panther» i «A Watcher by the Dead».

Bierce va ser un escriptor controvertit i polèmic, obstinat i mordaç, però també un autor que sap utilitzar amb una gran eficàcia els recursos literaris per aconseguir els efectes que es proposa. Em quedo amb les paraules del traductor Francesc Francisco-Busquets: «[les de Bierce] són històries a les quals val la pena entrar a poc a poc i, sobretot, pair-les bé. [...] És millor espaiar-les, igual que la poesia, perquè, si no, la seva intensitat pot fer que l'una eclipsi l'altra. Com tota bona literatura —i aquesta ho és—, s'ha de llegir i rellegir amb calma, sense presses, només pel goig d'assaborir-la, encara que sigui aguantant l'alè i reprimint l'esgarripança». No trobo definició més precisa del que suposa llegir un relat d'Ambrose Bierce.

BIBLIOGRAFIA:

FRANCISCO-BUSQUETS, Francesc. Pròleg a *Històries de soldats*. Barcelona: Edicions de 1984, 2015.

LÓPEZ GUIX, Juan Gabriel. Introducció a *Suceso en el puente de Owl Creek*. Revista digital de traducció *Saltana*: http://www.saltana.org/3/pros/41.html#.V03w_JGLS00

TOMASSINI, Graciela S. *Ambrose Bierce y el microrrelato hispanoamericano*. Revista *Invenio*, 2008.

VILA SANTOS, Sonia. *La narrativa fantàstica de Ambrose G. Bierce*. Valladolid: Universidad de Valladolid, 2001.